

Beszélgetés Huszti Péterrel, a Színház- és Filmművészeti Főiskola rektorával a kikoszarásokról, az „átkosról”, „kegyetlen” fiatalokról, az óhajtott demokráciáról és az ellenszenves figurákról

— Ahhoz a generációhoz tartozik, amelynek tagjai — ha mondjuk a Tűzoltó utcában laktak — óhatatlanul belekeveredtek az '56-os forradalomba. Ön hogy úszta meg?

— Talán mert a kíváncsiságom nem győzte le a félelmemet. Mindig visszahúzódó voltam, s még ma is van bennem szorongás hasonló események hallatán. A Pasaréti út környéke viszonylag békés volt, bár vannak más élményeim is: amikor kenyérért álltunk sorba, golyó csapott be közénk. Egy másik emlékem ebből az időből: édesapám — aki ekkor már külön élt — fölvetette, hogy disszidáljunk. A sarokban gubbasztva hallgattam a vitát: mi lesz itt a gyerekekből? Heves szóváltás volt, de anyám maradni akart.

Gimnáziumi éveim végleg meghatározták a humán érdeklődésű ifjú pályaválasztását. Az irodalom és a színház felé vonzó diákok egy színészi ambíciókkal is bíró tanár, dr. Bodollai Géza köré csoportosultak. Újságot szerkesztettek, irodalmi esteket tartottak, meghívták például Tamási Áront, előadták a Bánk bánt. A főszerepet Huszti Péter kapta. Már ekkor nemcsak játszott, hanem rendezett is. Végleg foglyul ejtette a színház, a játék, a mintha-lét varázsa. Rendezőnek jelentkezett, de Várkonyi Zoltán atyai szigorral „besorozta” saját színész osztályába. Már diplomás művészként évekig nem tudott mit kezdeni a hirtelen jött népszerűség árnyoldalaival, azzal, hogy mindenhol fölismerték, megszólították.

— Az élet, a politika néha furcsa helyzetbe hozza az embert. Volt egy időszak, amikor a társulat fiatal tagjai közül sokan beléptek a pártba. "A párton kívüliek tisztogatják a soraikat" — mondogattuk egymás közt. Engem is kapacitáltak, mondván, ne akadályozzam meg annak a bizonyos díjnak a sorsát.

— A Kossuth-díjjal zsarolták?

— Konkrétan. Erre azt válaszoltam, hogy akkor az díj nem is engem illet. Később még egyszer kerültem hasonló helyzetbe, amikor behívtak a pártközpontba, mert egy megüresedett képviselői helyre engem szántak. Én minden tétozás nélkül azt találtam mondani — ebben talán a színészi rutinom is segített —, hogy ilyen szerep számomra nincs. Ebben én nem lehetek hiteles, és sem nekik, sem nekem nem lenne jó.

— Másodjára is kikoszarazta őket...

— Ez ma már nem érdekes. Mostanában csak hősoőrőről olvashatunk abból az időből — teszi hozzá enyhe mosollyal.

— Egyes vélemények szerint a rendszerváltozás iránt sokan azért viseltetnek vegyes érzelmekkel, mert ifjúságuk szép emlékei egybeesnek a puhuló diktatúra éveivel, a lassú gyarapodással, a bővülő lehetőségekkel. A demokrácia viszont a gyorsuló inflációt, a növekvő szegénységet és munkanélküliséget, néhányak aránytalan meggazdagodását hozta.

Hasonlóan nehéz helyzetben van egy olyan művész is, aki sikerei fénykorát az „átkosban” élte meg. Huszti Péter politikailag nem exponálta magát, nem volt párttag, és nem részesült a kiváltságosoknak juttatott előnyökből.

— Nagyon nehéz nekem az elmúlt időszakot sommásan „átkosnak” neveznem. Ezzel minősíteném azokat a színdarabokat és filmeket is, amelyekben játszottam, s amelyek az életem részei. De ugyanúgy a magaménak érzem a Szépirodalmi vagy a

Magvető Kiadónál a megjelent műveket, vagy az Operaház előadásait Ferencsik Jánossal.

Azokról a tanárokról és orvosokról nem is beszélve, akik tanítottak és gyógyítottak. Azokban az

időkben játszottuk százszor Németh László Árulóját, a Bodnárnet vagy a Hamletot, az Othellót, Ibsen Peer Gyntjét, Csehov és Illyés műveit. A közönség pedig özönlött. Büszkék voltunk a magyar filmekre, és mindenki meg tudta venni a könyveket. Akkoriban 14 ezer forintot kaptam az Ember tragédiája filmfőszerepéért, nem kérhettem többet, de boldog voltam, hogy én lehetek Ádám. Még a húszéves fiammal is nehezen tudom megértetni a helyzetem fontosságát. De az utca emberének sem könnyű megmagyarázni, hogy miért nincs elég pénze a gyógyszer kiváltásához. Csak összeszorul az ember gyomra: lám, ide jutottunk.

– Ezek szerint a rendszerváltozás nem okozott katartikus élményt.

– Nagyon óvatosan és pontosan kell ezt megfogalmaznom. Félek kimondani, és talán sokak számára fölháborítónak tűnik, de nem éreztem eufóriát, nem voltam boldog. Nagyon szerettem volna, ha valami jó történik, és még ma is reménykedem. Bízom abban, hogy kibírjuk ezt a néhány rossz évet. A politika, a rendszerváltás helyett én inkább életekről, sorsokról gondolkodom. Aki nem érte meg '89-'90-et, az nem is élt talán? És mi lesz azzal, akinek nincs annyi hátra, hogy túlélje a rossz időket? A változásokkal nem a szintizsita értékek, hanem az iszap került a felszínre. A zavarosban pedig sok rosszat lehet csinálni. Meg kell tanulnunk ezzel együtt élni, hinnünk kell magunkban, bízunk egymásban, ebben a kis népben, amely akar valamit tenni ebben az országban.

– Ebben a helyzetben mivel biztatja a tanítványait?

– Nagyon időszerű a kérdés. Szinte azt mondhatom, hogy ők tartják bennünk a lelket. Majd minden kolléga borúlátóan nyilatkozik nap mint nap. Mondhatnák a fiatalok, hogy nem vagyok én bolond, hogy ilyen pályára menjek, ahol nincs fix fizetés, de sok a munka; ahol nincs ünnep, nincs karácsony. Ráadásul az rúg beléd, aki akar. Ennek ellenére csak a színészsakra évente mintegy 900 fiatal jelentkezik. Úgy tűnik, másként látják a jövőt, mint mi. Szorgalmasan tanulják a szakmát, éjjel-nappal próbálnak, és komolyan készülnek arra, hogy majd egyszer átvegyék tőlünk a stafétabotot. Ide nekem az oroszánt! — mondják, mert lesz itt élet és színház ezután is. Eddig még minden végzős színész kapott szerződést, de ők is tudják, hogy néhány éven belül nagy változások lesznek, színházak omlanak össze, fél-negyedházakkal nem mehetnek előadások.

– És mi a helyzet a filmesekkel?

– Nagyon nehéz arról beszélni a növendékeknek — akik alig látnak belülről műtermet —, hogy annak idején a színházi munkám mellett évente négy-öt tévéjátékot forgattam, együtt játszva a legnagyobb színészekkel: Gobbi Hildával, Bástival, Págerrel, Ruttkai Évával, Balázs Samuval, Kálmán Györggyel és másokkal. Ma pedig alig van magyar film. Erre ők megint csak azt mondják, az nem lehet, hogy ne legyen magyar film. Majd lesznek új tévécsatornák, és kapnak munkát. Optimisták.

– Újabban több zenés darabban isszerepe.l Kap-e visszajelzést a tanítványoktól? A büfében, a társalgóban találkozhat a Madáchban gyakorló növendékekkel.

– A büfébe már nem járok le, de azért találkozom velük. Azt tudom, hogy az Isten pénze tetszik nekik. Pedig a főiskola óta nem énekeltem. Ha néhány évvel ez előtt azt mondja, hogy egy musical főszerepét játszom majd, nagyot nevettem volna. És lám, ilyen a sors. Mi annak idején nem mertük megmondani Várkonyinak, hogy láttuk egy darabban vagy filmben. Abban biztos vagyok, hogy a tanítványok egymás között kiveséznek bennünket. Ezt egy-két kérdésből, de néha még a köszönésükből is megérezem. A mai fiatalok ugyanolyan kegyetlenek, mint mi voltunk. Emlékszem, mi is rettentően kiosztottuk azokat a nagyokat, akiket ma annyira tisztelünk. Gondolom, ők is ugyanígy beszélnek rólunk. És ez így helyes.

– Huszti Péter művészetében a szerepek két jellegzetes típusa különböztethető meg. Egyrészt

a klasszikus pozitív hősök (Hamlet, Higgins), másrészt az igazi nagy intrikusok, rossz szellemek, ördögi figurák (Jágó, Lucifer) megformálója. A Vörös malomban Magistert, az ördögi birodalom irányítóját, az Isten pénze című musicalben pedig a pénz istenének hű szolgáját alakítja. Egyik figura sem kifejezetten rokonszenves. Milyen érzésekkel személyesíti meg ezeket az antihősöket? Olyasmit

mutathat meg, amit a hétköznapiakban nem?

– Pontosan. Bármilyen furcsán hangzik, ezekkel a bonyolult, ellenszenves karakterekkel mindig szívesebben foglalkoztam, mint a szép hősökkel. Számomra a színészet arról szól, hogy a szerepekben megtalálom-e a számomra fontosat. Mindig az izgatott, ki is az a Peer Gynt, mi a szép Cyranóban? És hogy lehetek én — akit másnak ismernek — egy gonosz Jágó. Annak idején nagy robbanás volt és hatalmas vihart kavart Jágó-alakításom. Vérbe mártott tollal írtak mellette és ellene egyaránt. Azt kérdeztem: hogy lehet az, hogy egy első látásra gonosz emberbe minden szereplő szinte beleszeret? Arra gondoltam, hogy legyen Jágó egy tehetséges, sármos, közölnünk való fiatal, aki tele van ötlettel, piál, táncol, csajozik, akit mindenki csodál. A közönség a darab elején őrjöngött ezért az intrikus, szemét pasasért, aki természetesen a végén meglakol és elég a gyehenna tűzén. Hasonló volt Máriássy Félix filmje, az Imposztorok, amelyik a Prónay-különítményről szólt. Rex hadnagyot, egy elbűvölő, homoszexuális figurát alakítottam, aki mindenkit — arisztokratákat, fiúkat, lányokat egyaránt — levett a lábáról, miközben véres kezű gyilkos volt. A filmnek nagy sikere lett, a fiatalok rajongtak Rexért, így hamarosan —joggal — le is vették a műsorról. Túl jól sikerült, a visszajára fordult az alakítás.

– A közönség, úgy látszik, védtelen az ilyen ambivalens személyiségekkel szemben.

– Nem azok a veszélyes emberek az életben, akikről rögtön látjuk, hogy kik is valójában, hanem azok, akikről nem derül ki az igazi énjük. A tehetséges, elbűvölő gonosztevők.

—A politikai élet is tele van ilyen figurákkal...

— Bár olyan tehetségesek lennének, mint mondjuk Háy Gyula Isten, császár, parasztjának Zsigmond királya, aki egy zseniális gazember. A Vörös malom

Magistere pedig föltálat valami szörnyűséget — hány ilyen találmányról tudunk a történelemben —, és elkezd játszani vele. Mentségére szolgál, hogy azt mondja, akármilyen gonoszak is vagyunk, a lelkünk mélyén van egy parányi homokszem, amit nem lehet megőrizni, és ez az emberség. Tehát az ördög nem győzhet, semmiképp nem teheti tönkre az embert.

Zétényi Zoltán (Demokrata, 1996. március 14.)